

HOBURGS BLADET

Nr 1

Utgivet av Hoburgs hembygdsförening

År 2006

Mor Anna och bröllopet

Det var en klar och fin höstdag. Det blev sen eftermiddag innan jag kom ut på min promenad. Jag gick den vanliga rundan förbi Bjärges och Nystuas. Den här dagen hade jag sällskap av Figo – en vacker, brun hund från Bjärges.

När vi kom till trevägskorsningen, satte jag mig ner på min vanliga rastplats på Barths vast. Trevägskorsningen var min benämning på den plats i grannlaget, där Torkväiar mötte Nystuas backen och Stenstukväiar.

Jag njöt av tystnaden och av skymningen. Så lät Figo mig förstå att det kom någon uppför backen. Siluetten av en kvinna med cykel syntes mot den röda himlen. Det var Britta Holm vid Gervalds.

Vi började prata om den vackra hösten, om våra hus och om folk som tidigare levat sina liv här i grannlaget. Britta nämnde Mor Anna, som hade haft ett strävsamt liv i torpet vid Gervalds. Det torp som sedan blev familjen Holms fritidshus.

Jag hade träffat Mor Anna en gång i min ungdom – vid ett speciellt tillfälle. Jag berättade för Britta:

”Året var 1961. Prinsessan Birgitta och prins Hansi skulle gifta sej. Och bröllopet skulle sändas i TV.

Jag, som var i tonåren, tyckte det skulle vara otroligt spännande att få se tillställningen. Och jag är säker på att mamma tyckte likadant. Men vi hade ju ingen TV. Det var många i socknen som inte hade TV på den tiden. Men Gervalds hade.

Jag vet inte hur det kom sig, men mamma och jag blev bjudna till Annie vid Gervalds för att se bröllopet. Vilken lycka!

Bröllopsdagen kom och vi åkte upp till Annie. Teven stod i ett rum intill bästa farstun. Där satt redan en åskådare. En liten, rund tant med ett vänligt ansikte. Det var Mor Anna i torpet.

Jag tyckte att tanten såg ut att komma från en annan tid. Hon hade en lång blårutig klänning med långa ärmar. Och på huvudet hade hon en huvudduk i ett annat blårutigt tyg. Allt var så fräscht och nystruket.

Annie kom med kaffebricka och ett kakfat, stort som om det vore kalas. TV-programmet började. Vi satt alla förväntansfulla och tittade in i en liten svartvit bildruta. Någonting annat fanns inte på den tiden.

Vi njöt av vårt kaffe och såg förundrat på kungligheterna som anlände till vigseln. Jag tyckte att det nästan var som att se kungafamiljen i verkligheten. Hur dom såg ut på bild, det var både mamma och jag väl förtrogna med. Mammans veckotidning lästes noggrant. Vi var båda intresserade av kläder och smycken och glans.

Bruden var så vacker i sin brudstyrsel. Och brudgummen var lång och slank och stilig – en riktig prins. Båda såg en aning nervösa ut, och bruden tittade på sin brudgum med

stora runda ögon.

Jag minns de två taburetterna som stod på var sida om brudparet. Där satt brudens systrar, prinsessorna Margaretha och Desirée. Så vackert trodde jag inte att någon kunde sitta.

Eftersom det var borgerlig vigsel var nog ceremonin över på en kort stund, och antagligen var det direktsändning, men det minns jag ingenting av.

När TV-programmet var slut sa Mor Anna:

’Vårr fick var mä vårr u, fast vårr int var någ feine.’

Och jag som tyckte att hon var så fin. Mycket finare än vi andra i våra moderna kläder.”

Britta och jag tänkte oss in i vilken upplevelse det måste ha varit för Mor Anna. Hon, som levde i sitt torp, där det inte fanns vare sig el eller vatten indraget. Så kunde hon gå den korta biten in till Gervalds och närvara vid en kunglig vigsel.

När jag gick vägen hemåt mot Stenstu tänkte jag på att det var bara jag som kunde berätta om den här händelsen. Varken Mor Anna, Annie eller mamma Signe finns längre i det här livet.

Ett nästan femtio år gammalt minne hade flutit upp till ytan i mina tankar. Tv-sända kungliga bröllop hade jag sett ett antal under åren. Men mitt möte med Mor Anna upplevde jag bara en gång.

Rigmor Karlsson

E-postadresser

Hittills har vi fått e-postadresser från ett stort antal av hembygdsföreningens medlemmar. Men vi vet med säkerhet att det är många fler som har en sådan adress. Eftersom vi är angelägna att dra ner ytterligare på de betungande utgifterna för porto så ber vi dig att skicka din mejladress till bg.holm@hem.utfors.se. De som inte har tillgång till dator får naturligtvis även i fortsättningen sina brev med den vanliga posten.

Årsavgiften 2006

En del medlemmar har ännu inte betalat in årsavgiften som är 100 kronor/person. Vi är tacksamma om pengarna kommer snart. För en förening med små resurser är antalet betalande medlemmar viktigt. Årsavgiften betalas in på plusgiro 439 18 80-4. Glöm inte att ange avsändare på inbetalningskortet.

En ordförandes funderingar...

Börjar planera dessa rader i en röd timmerstuga i norra Västmanland, min ursprungliga hembygd. Medan jag förbereder middagen klurar jag på begreppet 'hembygd'. För många av mina grannar i Vamlingbo är det en självklarhet vad det betyder, släkten har bott i århundraden i samma bygd, kanske t.o.m. på samma gård. Men vi andra då som har vagabonderat i generationer - har inte vi någon plats där vi kan tycka oss höra hemma? Funderar på detta medan jag diskar ett karottunderlägg inköpt i svenskbygderna i USA. Målat i blått och gult bland hjärtan och dalahästar står

"Hemma är var hjärtet är!"

Kanske det är så enkelt?

Så är då sommarens intensiva verksamhet vid Bottarve i full gång. Kaffekalas, utställningar, föreläsningar, stengugnbakning, teater, trädgårdsvandringar, 40-talsdans, för att bara ta en del. Barnen har fått början till Kottarve vid Bottarve med särskild guidning varje dag. Då får de till exempel bära små vattenhinkar med mini-ok för att ge lammen och korna. Och i kaninburen sitter förtjusta småtingar och gullar med de mjuka djuren.

Vi skulle önska att flera av er medlemmar tog er tid att komma och besöka museet nu när ni går in fritt. Och sedan satte er ner under frukträden och njöt av stillheten och friden med en kopp kaffe. Om inte förr så ses vi väl på Bottarvefesten 30/7!

Britta Holm
Ordförande

Ur museets samlingar

De förbryllande "ryska" tröjorna

Våren 1808 var händelserik för Gotland. Det var då som den ryske generalen Bodisco med sina trupper ockuperade ön. Ryssland ville hindra England att från Gotland vara ett hot mot Ryssland. En svensk styrka kom till undsättning och tvingade ryssarna att kapitulera efter tre veckor och lämna ön.

Som ett minne och ett krigsbyte från denna tid har man länge betraktat ett antal egendomliga tryckta kattuntröjor (bomullstyg), som nu bl.a. finns på Armémuseum. Fem stycken finns i Gotlands fornsal, tre i Bottarve hembygdsgård och en på Nordiska museet.

Det är ju naturligt att dessa brokiga plagg med sina många olika mönster förbryllat alla som haft dem i sin vård och att de satt fantasin i rörelse.

Efter ett omfattande "detektivarbete" av Ingegerd Henschens konstaterades att tröjorna inte tagits som krigsbyte från ryssarna, utan var ett slags natttröjor, som använts av sjuka svenska soldater. I den kaotiska situation som Sverige befann sig i 1808 med omfattande materialbrist i krigsmakten hade nöden ingen lag. Man använde det tyg man

kunde få tag i! Obs! Sverige förlorade Finland till Ryssland i kriget 1808-09.

1808 levererades 5000 s.k. natttröjor till arméns sjukvård. Egentligen skulle tyget till tröjorna vara den traditionellt blårandiga lärften, men som sagt, man använde de tyger som fanns till hands.

Tröjorna förvarades vid förrådsförvaltningen i Tingstäde, Gotland. Under 1800-talet såldes flertalet tröjor från Tingstäde till olika städer på fastlandet och användes där av fästningsfångar. Fasonen på tröjorna är besynnerlig och vittnar om att de sytts i all hast. Tyget är vikt runt kroppen eller svept som babytröjor och saknar sidosömmar. Ärmarna är nödtorftigt tillskurna. Banden och fodret är av olika material.

Henschens forskning har visat att tygerna trycktes av den Lammska kattunfabriken vid Blecktornet på söder i Stockholm.

P-G Lundberg

Källor: *De "ryska" tröjorna* av Ingegerd Henschens *Kungens tält och folkets tröjor* av Jobs och Duro i samarbete med Armémuseum.

Hoburgs hembygdsförenings styrelse

Det är vi som har fått förtroendet att sitta i hembygdsföreningens styrelse:

Britta Holm är hon som på 60-talet flydde Bergslagens djupa skogar till de fria himlarna i Vamlingbo vid alvret ner mot Sundre men som nu återigen har hamnat i en skog. Gillar jobbet som ordförande eftersom det innebär massor av stimulerande arbete men framför allt intensiva kontakter med folk som bor på Storsudret, heltid eller deltid.

Björner Torsson, född 1937. Arkitekt, forskare, författare. Bosatt på Gotland sedan 1983. Verksam i Vamlingbolaget. Har gett ut tio diktsamlingar sedan debuten 1964 och genomfört flera projekt i samarbete med bildkonstnärer, tonsättare och koreografer.

Vanja Larsson, Sundre. Sekreterare och eldsjäl (red. anm) i hembygdsföreningen. Håller får som betesdjur.

Sture Larsson, bonde från Fide men jag kallas för husfar vid Bottarve, eldar och bakar gärna i den gamla bakugnen. Serverar på kalasen och gillar "laikstæue bei Bottare".

Anders Nyberg, Burgsvik, född i Fide. Pensionerad förvaltningsdirektör vid Rikspolisstyrelsen. Vice ordförande i RPS pensionärsförening och fd styrelseledamot i Konstnärarföreningen RPS.

Per-Gunnar Lundberg, född 1934 i Karlstad. Nu pensionär. Yrkesverksam som gymnasielärare i svenska och hi-

storia och som skollärdare. Delar min tid mellan Bromma och Austre, Vamlingbo.

Elin Olausson, född 1976 i Stockholm. Bor sedan ett år i Burgsvik. Sjukhusingenjör, egen företagare. Pysslar med Hoburgsbladet och andra skrivuppgifter i föreningen.

Jan Brunius, museiman 1959-87 vid Röhsska museet i Göteborg (chef 1972-) 1988-96 vid Gotlands Konstmuseum i Visby. Hus i Hamra sedan 1977, bosatt i Visby 1987-2004.

Ing-Marie Tellström, det är bättre att förekomma än att förekommas, varför jag självmant benämner mig Bottarekällinggi när jag nu går här på sjunde året som ett inventarium. Min styrka är alla goda kontakter jag förvärvat genom åren i det här jobbet, vänner som ställer upp med kunskap och ideellt arbete. Min svaghet är att jag har svårt att få mina bästa idéer att gå ihop ekonomiskt.

Stina Lindberg, jag är en 47:a som bytt yrke från mjölkbonde till föreståndare i Bottarves hantverksbutik. Där kan jag få utlopp för mitt kreativa sinne och intresse för form och färg, och har god nytta av min långa erfarenhet som småföretagare på Storsudret.

Agneta Engström Svanborg född 1954 i Dalhem. Bor sedan 1985 med familjen på gård i Hamra. Har får som husdjur. Konstnär. Arbetar i föreningen med utställningarna.

Jeannette Lagg, Hemse, kassör. Oumbärligt stöd för föreningen (ordf. anm)

Anita Widen, Kvarne Vamlingbo

Börje Olsson, Stenstugu Vamlingbo

Kottarve vid Bottarve

Vid Bottarve finns något för alla. I år har Kottarve vid Bottarve startat upp för våra minsta besökare. Här får de låna tidstypiska kläder och pröva på olika sysslor som barnen skötte för 100 år sedan: bära vatten och ved, mata lamm och kalvar, kaniner och höns. Kanske försöka karda ull. Leka med gammaldags hemgjorda dockor. Allt under barnpigans trygga beskydd.

Alla besökande barn kan leka med grankotts-korna och tallkotts-lammen i minilagården. Vingla fram på styltor (finns att låna mot depositionsavgift i butiken) eller svinga i trängungan i det gamla äppelträdet.

24/6-13/8. Tid 11:45 varje dag. Samling vid gårdsbrunnen. Pris 20 kr.

Ta med barnen och ge dem en heldag hos oss vid Bottarve.

För er föräldrar rekommenderar vi att ni vilar fötterna och njuter en god kopp kaffe hos Ulla och Linnea i Matboden.

Norrbyn i Vamlingbo

Norrbyn, så kallas den by eller det grannlag som gården Bottarve tillhör. Byn har anor som sträcker sig ner i förhistorisk tid. Runt om den nuvarande bebyggelsen märks flera system av fornåkrar, bl a väster om själva Bottarve och sydost om den nuvarande bebyggelsen i Norrbyn. Den väg som går genom byn är mycket gammal, och det är längs med denna som bebyggelsen grupperats.

Under tidig medeltid fanns här inte mindre än sju gårdar som låg tätt intill varandra, och på varje gård fanns ett medeltida stenhus (jfr Kastelle i Vamlingbo eller Fredsarve på vägen mellan Hamra och Vamlingbo). Efter medeltidens högkonjunkturer när tiderna blev sämre övergav man dessa stenhus men bodde kvar på gårdarna. Man byggde mindre påkostade hus, ofta i s. k. bulhusteknik (bulor = tjocka plankor), med taken täckta av sandstensflis.

Norrbyn uppvisar en för gotländska förhållanden unik utveckling av bebyggelsen. I regel är gårdarna på Gotland ensamgårdar, "ett gårdsnamn – en gård". Gotland har inga egentliga byar, utan det som idag ter sig som bybildningar har tillkommit i relativt sen tid, då man på 1600- och främst 1700-talet började dela gårdarna i s. k. parter. I vissa fall kunde en gård omfatta 2 – 6 parter och så har även skett i Norrbyn. Av de sju ursprungliga gårdarna i Norrbyn har fem genomgått partklyvning. Endast gårdarna Anderse och Hägvier intill Bottarve har aldrig delats. Förutom de tre nämnda gårdarna ingick gårdarna Sibbjens, Petsarve, Sigreifs och Sigfride i Norrbyn.

Man kan betrakta Norrbyn som ett litet samhälle där gårdarna låg tätt intill varandra, en samhällsbildning som kan jämföras med Burgsvik. Kan det möjligen vara så att Norrbyn i gamla tider liksom Burgsvik var ett stenhugarsamhälle? Alla gårdar hade god tillgång till sandsten, och sandstenshanteringen var tidvis en mycket viktig näringsgren på Storsudret. Det var först under senare delen av 1800-talet som Norrbyn kom att växa söderut och blev en långby. Detta beror såväl på folkökningen som på laga skiftet.

Detta är ett sammandrag av Torsten Gislestams "Från gårds-klunga till långby – en studie av bebyggelseutveckling i Norrbyn, Vamlingbo socken" i *Landsbygd i förvandling*

Butiken

I laduården vid Bottarve finns en stor butik med hantverk och andra produkter, mestadels från Storsudret.

Linnekläder, stickade plagg, lammskinn och hemvävda trasmattor. Gotlandslitteratur, ljus, servetter och träslöjd. Gammaldags godis, sylt, honung, senap, oljor och vinäger. Något för var och en. Massor av tips på presenter.

Eller varför inte unna dig själv något vackert?

Välkommen in!

Vi stöder
HOBURGS Hembygdsförening



Tel 0498-49 80 30

Tume Åkeri AB

Mobil 0703-497611 / 0703-498016

Storsudrets El

Björn Nilsson

Mobil 0705-497340 ♦ Tel 0498-49 73 40



Burgsviks

Bygg - Snickeri - Glas
Service

Fönster och Glasmästeri



Tel 0498-49 78 88

Stöd oss gärna genom att bli medlem i föreningen. För 2006 är avgiften 100 kronor per person. Alla medlemmar går in gratis i museet vid Bottarve. Hur många gånger som helst! Medlemskortet kan hämtas i Butiken vid Bottarve. Avgiften betalas in på hembygdsföreningens plusgiro 4391880-4. Glöm inte att skriva namn och adress och ev. e-postadress. Vi är glada för penninggåvor!

Ge ett medlemskap i hembygdsföreningen som gåva! Betala in avgiften på hembygdsföreningens plusgiro. Skriv namn på den/dem som du vill ska vara med i hembygdsföreningen. Vi sänder ett välkommen-brev till nya medlemmar så snart vi fått in avgiften på kontot.

Efterlyses: gamla grejer!

Har ni gamla men användbara gångjärn, beslag o. dyl. till övers i gömmorna – skänk dem gärna till Bottarve. Där finns stora behov av sådant. Speciellt efterlyser vi smidesredskap till smedjan. Kontakta Bottarve!

Rensa hyllorna och få mer livsrum!

Nu är det dags att rensa i skåp och hyllor och lämna in era fynd till "Bättre begagnat"-marknaden på Bottarve-festen. Ring Bottarve om du har saker att skänka.

Hyr Bottarve för barndop, begravningskaffe eller kalas!

Många tror oss inte när vi säger att det går att hyra Bottarve. Men det är sant! Vill du hyra vardagsstugan för upp till 20 gäster eller salen för upp till 40 gäster? Eller båda? Konferera med oss vid Bottarve.

Har du en timme till övers?

Eller en eftermiddag eller kanske en hel dag? Och skulle du kunna tänka dig att vara med och jobba för Hoburgs hembygdsförening?

Anmäl dig då till Bottarve. Alla insatset är välkomna och du bestämmer förstås själv hur mycket tid och arbete du kan och vill bidra med.

Hoburgs hembygdsförening

Stöd oss gärna genom att bli medlem i föreningen. Medlemsavgift 100 kr/år sätts in på vårt plusgiro 4391880-4.

Glöm inte att ange namn och adress och ev. e-postadress.

Vi är glada för penninggåvor!

Hoburgs hembygdsförening

Vamlingbo Bottarve 112

tel: 0498-497280 (vinter)

tel: 0498-498240 (sommar)

fax: 0498-497890

e-post: info@bottarve.se

hemsida: www.bottarve.se

Ansvarig utgivare: Hoburgs hembygdsförening

Redaktör: Elin Olausson

Tryck: Gahnströms Tryckeri & Kopiering, Alva